

Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

ԲԱՐԵՐԱՐ ՏԻԱՐ ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒՔԺԵԱՆԻ

Մէկ զարու արդար վաստակը ուսին, այս աշխարհէն Ապրիլ 26ին յաւիտ բաժնուեցաւ իր իշխանական բարերարութիւններով հռչակուած, ամբողջ Հայութեան սիրելի եւ Սուրբ Աթոռիս անկեղծ ու հաւատարիմ բարեկամ՝ Հայկ Գալուսեան:

Հանդուցեալը այն տիտաններէն էր, որոնք հետզհետէ կը հեռանան, Հայ կեանքէն ներս ձգելով բաց մը՝ զոր լեցնել զրեթէ անկարող ենք: Ու այս ճիշդ է մանաւանդ Տիար Գալուսեանի պարագային, անհատի մը՝ որ աւելի քան կէս դար առանձինն ազգային հաստատութիւն մըն էր, դործօն, կենսունակ, բայց մասնաւորաբար եկեղեցասէր ու ազգասէր: Մահեր կան որոնց կը սպասենք, զորս կ'անկնկալենք, որոնց մօտալուտ ժամանումին զրեթէ վարժուած ենք. այլ երբ անոնք գան, անանկեալը մեզ կը հարուածէ, կը չմեցնէ եւ աւազանքի հառաչները կը քարանան մեր շրթունքներուն:

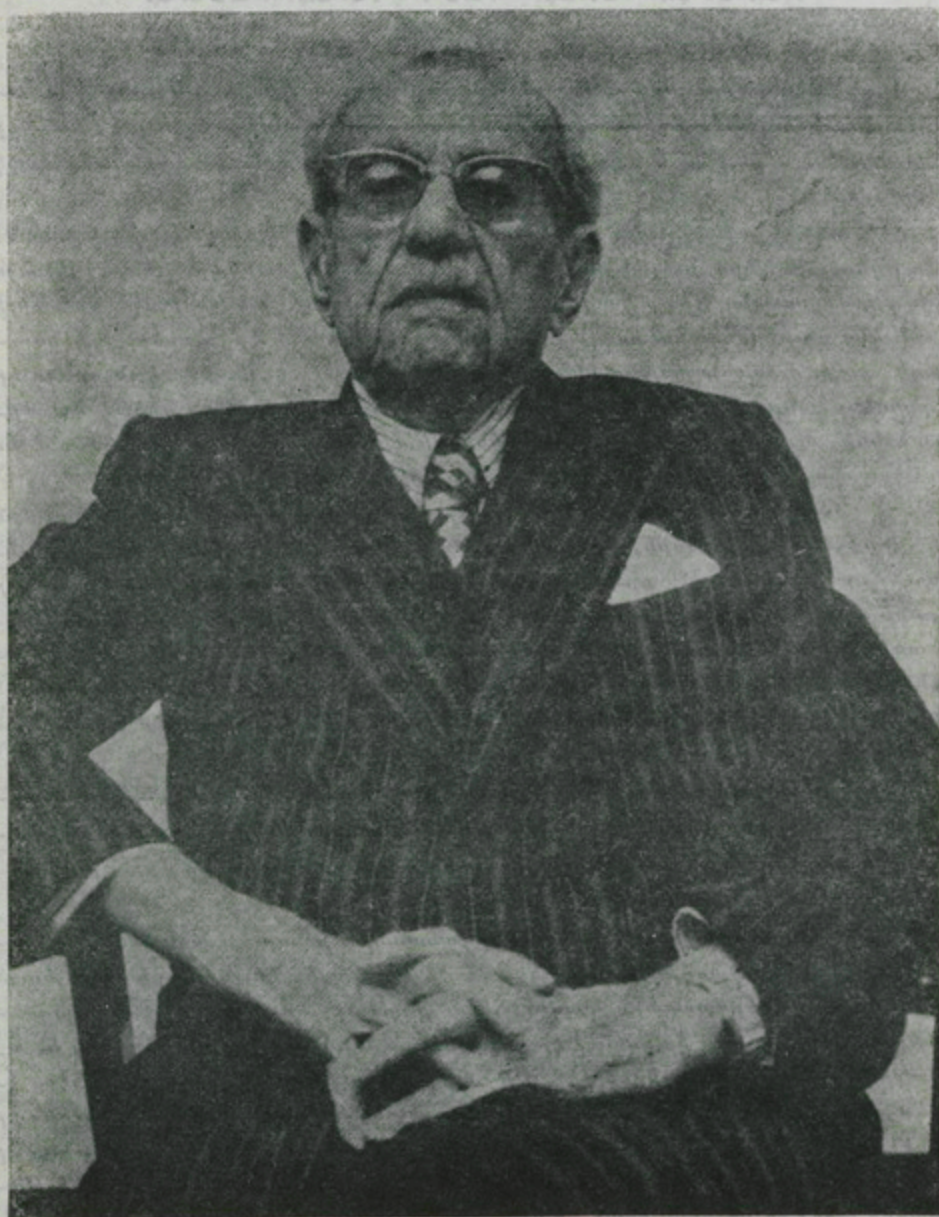
Տիար Հայկ Գալուսեանի մահը հարուածող այդպիսի անանկեալ մըն է. որովհետեւ մենք երբեք չվարժուեցանք այն դադափարին թէ ան կրնար բաժնուիլ ու հեռանալ. չէ՞ որ եօթնասունհինգ տարի անընդհատ հոն էր, բոլոր բարի գործերուն զուլը, նախաձեռնարկը, կազմակերպողն ու անվատ զործադրողը. եւ մանաւանդ, չէ՞ որ իրեն հետ մենք եւս գիտէինք թէ որքան ընկերներ ունէր տակաւին, թէ կային ծրագիրներ՝ որոնց մտածումովը կ'անցընէր իր վերջին օրերը, առանց յոգնելու, խոնջէնքին ջլատիչ ուժը առանց ըզզալու:

Տիարն մը, այո՛, հանդուցեալ Բարերարը, որ հարիւրերկու տարիներէն՝ աւելի երիտասարդ էր քան կեանք մտնող պատանիները, որուն իմացականութիւնը աւելի պայծառ էր, աւելի թափ ու թռիչք ունէր զար մը ամբողջ աշխատելէ վերջ իսկ՝ քան ուղեղները երիտասարդներուն:

Շառաւիղը բարեհամբաւ գերդաստանի մը — որուն անդամները «Պոլսոյ Աթէնք»ին՝ Խաղաղիկի եկեղեցական եւ ազգային կեանքին սիւները եղած էին, եւ ուրկէ երիտասարդ Գալուսեան ահամայ հեռացեր էր 1895ի սարսափելի օրերուն, — ան իր անձով կը ցոլացնէր այն բոլորը ինչ որ գեղեցիկ եւ առաքինի է Հայ նկարագիրին մէջ: Իր հմայքը չէր բխեր իր հարստութենէն. իրեն հետ յարաբերութեան մէջ մտնող մարդիկ ամենէն առաջ կ'առնէին իր ընկերակցութենէն, անկեղծութենէն, կիրքի հասնող այն սէրէն զոր ունէր իր եկեղեցիին եւ ժողովուրդին հանդէպ. այս բոլորին ներկայութեան՝ նիւթականին արժէքը կը նսեմանար, կ'իջնէր երկրորդական կամ չորրորդական բանի, ծառայելու միմիայն իրրեւ միջոց իր բարի ծրագիրները իրականութեան վերածելու:

Ան եւ իր ազնիւ Տիկինը՝ Ալիս, քանիցս այցելեցին Սուրբ Աթոռ: Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարքի ընտրութենէն ետք, 1960ին, անոնք եկան Երուսաղէմ «տեսնելու» համար կացութիւնը եւ տեղւոյն վրայ հասկնալու եւ գնահատելու Երուսաղէմի տաղանային իրական պատճառներն ու հետեւանքները:

Իր իմաստութեամբ եւ փորձառութեամբ, տեսաւ ան թէ անհրաժեշտ էր վերջ տալ անտեղի եւ անարդար վերադրումներու, խաղաղած եւ իր կոչումին ներդրուած տեսնել Ս. Յակոբեանց բազմադարեան Աթոռը եւ զօրավիզ կանգնել անոր :

Տիար Հայկ Գալուստեան կը հաւատար թէ Սփիւռքի մէջ Հայ Եկեղեցին զօրացնելու համար չի բաւեր տեղւոյն վրայ միայն եկեղեցիներ կառուցանել եւ համայնքներ կազմակերպել, այլ անհրաժեշտ է նաեւ ուժեղացնել կեդրոնները՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը եւ Երուսաղէմը։ Եւ ան, ամէն առիթով եւ ամէն պէտքի առջեւ լայն բացաւ իր քսակը ու իր անսպառ սիրտէն բաշխեց առատօրէն։ Իր անունով՝ Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը «Հայկազն» կոչեց

Արագածի լանջին կառուցուած կաթողիկոսական ամառանոցի հոյակապ շէնքը, շինուած Հայկ Գալուքեանի նուիրատուութեամբ:

Իր գործերուն եւ երկարատեւ կեանքին մէջէն Հայեւացող սքանչելի եւ կատարեալ Հայն է որ կը սղանք այսօր, Սուրբ Աթոռիս Բարերարը, որուն անձին հմայքը երկար ժամանակ պիտի փնտռուի ինչպէս Ամերիկահայութեան կողմէ, նոյնպէս եւ այստեղ, այս Հաստատութենէն ներս:

Բարերար հանդուցեալ Հայկ Գալուքեան ծնած էր Խասդիւղ (Պոլիս), 20 Օգոստոս 1875ին, միակ մանչ զաւակը հիւսուածեղէնի վաճառական Սարգիս Գալուքեանի՝ խորապէս բարեպաշտ Հայ մը, որ երկար տարիներ իր թաղի եկեղեցիին հոգաբարձուն եղած էր:

Հայկ Գալուքեան նախակրթութիւնը ստանալէ ետք յաճախած էր Պոլսոյ Կեդրոնական Վարժարանը, զոր աւարտելով ընդունուած էր Պետական Գեղարուեստից Վարժարան, հետեւելով ճարտարապետական դժաւրութեան:

1895ի համատարած կոտորածներուն, երիտասարդ Հայկ իր ծնողքին ականաջ որոշումով փախած էր Իզմիր, ազգականներու մօտ, եւ երբ հոն ալ անապահով զգացած էր, ինքզինք նետած էր անգլիական նաւ մը, որ կ'ուղղւէր դէպի Միացեալ Նահանգներ: Փոթորկալից քսանութ օրերու ճամբորդութենէ մը ետք ան ոտք կը դնէր Նոր Ալիսարս ուրիշ Հայ փախստական երիտասարդներու հետ 20 Հոկտ. 1895ին, իր հետ ունենալով միայն իր աննուած կամքը:

Նիւ Եորքի նշանաւոր գորգալաճառ եղերարախտ Թալչանճեանի յանձնարարութեամբ, Գալուքեան հասնելէն քանի մը օր ետք արդէն իսկ գործի մօտած էր Հայու մը՝ Յակոբեանի գործատունը, չարաթական երեք տոլարի աշխատավարձքով, սորվելու համար նոր արհեստ մը, Լուսափորագրութիւնը, որ այդ օրերուն կը թուէր ապագայ խոստանալ:

Այդ օրէն մինչեւ իր խոր ծերութիւնը, Հայկ Գալուքեան անդուլ աշխատած էր, ի յայտ բերելով կազմակերպչական բացառիկ տաղանդ, նորութիւններու եւ բարեփոխութիւններու մասնաւոր կարողութիւն:

Անկախ իրր Ամերիկեան քաղաքացի իր ունեցած գովելի գործունէութենէն, Հայկ Գալուքեան Ամերիկահայութեան կեանքին մէջ աւելի քան եօթանասուն տարի տիրական դեր մը խաղցած է, զլիաւորելով եկեղեցաշէն կամ ազգասիրական ձեռնարկներ ու հանդանակութիւններ, իր անձին օրինակով իսկ համոզելով շատերը, եւ իր չըջապատի ծանօթ ազգայինները մղելով բարերարութիւններու:

Ան երկար տարիներ եղած է փոխ-Նախագահը Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, յաջողութեամբ պսակելով ազգապարծան այդ Հաստատութեան հանդանակութեան զանազան արշաւները: Ան իր մասնաւոր դուրդուրանքին արժանացուցած էր Նիւ Եորքի Սուրբ Խաչ եկեղեցին, 1954ին դայն վերջնականապէս փրկելով նիւթական անապահով կացութենէ:

Նիւ Եորքի Մայր Տաճարին եւ Առաջնորդարանին շինութիւնը ամենէն աւելի իր ջանքերուն եւ յողնիլ չզիտցող աշխատունակութեան արդիւնքն էր:

Իր երեք-քառորդ դարու գործունէութեան առ ի զնահատութիւն, Ն. Ս. Պօստիւնի Ս. Ս. Վազգէն Առաջին Վեհափառ Հայրապետը դայն պարզեւտարրած էր Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան բարձրագոյն վարձատրութեամբ՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի ականակուռ չքանչանով:

Հանգուցեալ Հայկ Գալուքեան Սուրբ Աթոռիս անկեղծ բարեկամն էր, ինչպէս նաեւ աղնուստիրտ բարերարը:

Ան իր սիրտն ու քսակը լայն բացած էր Սուրբ Յարութեան Տաճարի նորոգութեան առիթով, եւ տարիներով եղած էր Ատենապետը նոյն նորոգութեան հանդանակութեան Ամերիկայի Յանձնախումբին, միշտ խրախուսելով իր ծանօթները եւ զանոնք մղելով օժանդակ կանգնելու Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան: Անկախ իր իշխանական նուիրատուութենէն, ան իր հանգուցեալ ծնողքին յիշատակին Սուրբ Յարութեան Տաճարի հայկական բաժնին մէջ, Ուշաթափման մեծ պատին համար նուիրարեկեց Պաշխուրթիւնը ներկայացնող մեծածաւալ խճանկար մը (Mosaic), հայկական մանրանկարչութեան ոճով եւ բացառիկ արուեստով իրագործուած, առարկան՝ Հայ թէ օտար բազմահազար ուխտաւորներու եւ այցելուներու հիացումին:

1964ին, Ամեն. Ս. Եղիշէ Ս. Պատրիարք Հայկ Գալուքեանի լայն կուրծքը դարդարեց Ս. Յարութեան աղամանդակուռ չքանչանով:

Հանգուցեալ բարերարը տարիներ շարունակ հովանաւորներէն մին էր Սուրբ Աթոռիս Դպրեմանքին, ուր իր ծախսով տասը սաներ կը պահէր:

Եւ, պսակելու համար իր բարերարութիւնները Երուսաղէմի մէջ, ան հոյակապ նուիրատուութեամբ մը կարելի դարձուցած էր շինութիւնը եկեղեցիի մը՝ պատմական Սիոնի բարձունքին, հայապատկան այն հողին վրայ ուր դոյութիւն ունեցող զարաւոր վանքն ու մատուռը 1948ի պատերազմի ընթացքին եւ անկէ ետք քանդուել էին: Իր ծնողքին անուանով կոչուած Սուրբ Սարգիս, այսօր այդ Տաճարին պատերը սկսած են բարձրանալ, հեռզհեռ շինելու համար հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան լուսագոյն սկզբունքները իր մէջ ունեցող Աղօթքի Տունը, իրբեւ տեսական փառք դայն կարելի դարձնող մեծ Բարերարին:

Այս Հաստատութիւնը իր բազմադարեան կեանքին ընթացքին ունեցեր է իր բազում երախտաւորները, որոնք Աստուծոյ իրենց տուածէն առատ բաժին հաներ են Սուրբ Գլխադրին եւ Սրբատեղիներուն, եւ որոնց նուիրատուութիւններով շարունակեր է պլպլալ Լուսաւորչի Կանթեղը նաեւ հոս, յաւիտենական Երուսաղէմի մէջ, նուիրական Սիոնի բարձունքին վրայ: Նորոգ հանգուցեալ Հայկ Գալուքեան եւս կու գայ միանալ այդ երանելիներու անմահ հոյլին, իր մեկնումէն ետք ալ շարունակելով բաշխել իր սրտին բարեքները:

Որքան արդար է իր պարագային կրկնել սրբազան խօսքը. «Երանի որ ունիցի յիշատակ ի Սիոն»: Սերունդներ երախտադիտութեամբ եւ օրհնութեամբ պիտի յիշեն իր պայծառ անունն ու գործը:

Թող Ամենակարողն Աստուած իր արքայութեան արժանացնէ նորոգ հանգուցեալ Հայկ Գալուքեանը, որուն երկար կեանքը նուիրարեւում մը եղաւ Քրիստոսի Եկեղեցիին պայծառութեան եւ բարօրութեան համար:

«ՅԻՇԱՏԱԿՆ ԱՐԴԱՐՈՑ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՂԻՑԻ»: